

Liander eist duidelijkheid over grondstoffen

Met Grondstofpaspoort richting duurzame wereld

Op 16 februari 2017 lanceerde Liander een Grondstofpaspoort. Alle leveranciers van de netbeheerder zijn vanaf dit jaar verplicht om inzicht te geven in de samenstelling en herkomst van producten en toegepaste materialen. Een mogelijke tweede stap is de koppeling van deze data aan de Nationale Milieudatabase, waardoor ook de milieueffecten in kaart worden gebracht. Zo krijgen de ambities van het door 180 partijen ondertekende Grondstoffenakkoord steeds meer zeggingskracht.

Tekst: Kerstin van Tiggelen Fotografie: Hans van de Vlekkert en J. Lousberg

Met de renovatie van het kantoor van netwerkbedrijf Alliander in Duiven werd de eerste stap gezet naar het Grondstofpaspoort, vertelt Hendrik van Zantvoort, programmamanager Maatschappelijk Verantwoord Inkopen bij Alliander. 'We hebben geen gespecificeerde bouwopgave in de markt neergelegd, maar een circulaire ambitie. Met als belangrijkste voorwaarde dat wij verregaand inzicht willen hebben in de samenstelling van het gebouw, zodat

bij veranderingen of aan het eind van de levensduur bekend is welke grondstoffen vrijkomen.' Dit proces is herhaald bij de bouwopgave van het hoofdkantoor in Arnhem. Met de circulaire ambitie in de bouwprojecten groeide het besef bij het netwerkbedrijf dat de gevraagde transparantie ook een logisch onderdeel zou moeten uitmaken van de structurele inkoopprocessen. De eerste verkennende stappen werden gezet met AVK Nederland, de producent en leverancier van straatpotten. Vervolgens werd Kiwa Technology erbij gehaald om een eerste format voor het Grondstofpaspoort te ontwikkelen.

Circulair materiaalgebruik

Het Grondstofpaspoort is geen geïsoleerde actie. Op 28 januari 2016 verbonden de zeven grootste Nederlandse Infrabedrijven zich in de Mission Statement Fair Infra. Naast Alliander zijn dat Enexis, Gasunie, Prorail, Stedin, Tennet en KPN. Het doel: vanuit de eigen ketenpositie gezamenlijk de duurzame ontwikkeling versnellen door bewust om te gaan met emissiereductie en de migratie naar circulair materiaalgebruik. 'Nederland wil hét voorbeeld zijn van een circulaire economie. Door deze ambitie blijven we sterk, groen, sociaal en concurrerend. De infrabeheerders spelen een unieke rol in deze veranderende samenleving. Enerzijds faciliteren we de transitie naar een duurzamere wereld met aanpassingen aan onze infrastructuur, anderzijds hebben onze activiteiten ook negatieve impact door onze emissies en inkoop van niet-hernieuwbare grondstoffen', aldus Van Zantvoort. 'We weten uiteraard precies aan welke kwalitatieve specificaties de kabels, meters, stations en andere netonderdelen voldoen. Maar we weten niet altijd even goed wat erin zit, laat staan dat we weten waar de grondstoffen voor deze producten vandaan komen, onder welke omstandigheden de productie heeft plaatsgevonden en wat je er later mee kunt doen. Het risico bestaat dan dat het potentieel aan heel waardevolle grondstoffen die geschikt zijn voor hergebruik, niet wordt benut.'

Nationaal Grondstoffenakkoord

Op 24 januari 2017 ondertekenden ruim 180 partijen, waaronder Uneto-VNI, het Nationaal Grondstoffenakkoord. Hierin staan afspraken om de Nederlandse economie te laten draaien op herbruikbare grondstoffen. Het akkoord is met een ambitie voor een volledig circulaire economie in 2050 niet alleen een





behoorlijk vergezicht, maar ook van een redelijk abstractieniveau, vindt Van Zantvoort. 'In praktijk hebben wij voor onze inkoopfunctie iets laagdrempeligs nodig. Het Grondstofpaspoort is eigenlijk een redelijk simpel Exceldocument. Daarin vult de leverancier in uit welke grondstoffen het product bestaat, welk aandeel eventueel gerecyclede componenten innemen, en wat de origine is van het toegepaste product of halffabricaat. We eisen overigens niet keihard allerlei gedetailleerde data, want die kunnen concurrentiegevoelig zijn en we willen de marktwerking niet verstoren.'

Leveranciers die al Environmental Product Declarations gebruiken, hoeven ook niet nog eens een Grondstofpaspoort in te vullen. 'We pretenderen niet dat we de circulaire heilige graal hebben gevonden', zegt Van Zantvoort. 'Onze intentie is om het gesprek over de maatschappelijke impact van het product te verbeteren, waardoor wij ook beter leren om functioneel te specificeren. Historisch gezien zijn wij namelijk heel erg geconditioneerd om in de interactie tussen inkoop en markt heel precies voor te schrijven.'

Nationale Milieudatabase

De Environmental Product Declarations vormen een directe link naar weer een ander duurzaam project, namelijk de Nationale Milieudatabase. In 2007 is in een privaat-publieke samenwerking de Handleiding Milieuprestaties Gebouwen ontwikkeld om de milieu-

prestatie van gebouwen te berekenen. Deze is later in lijn met de Europese norm EN 15804 doorontwikkeld tot de huidige bepalingmethode 'Milieuprestatie gebouwen en GWW-werken'. Gevolgd door een bouwbrede wens om private databestanden met Life Cycle Analyses (LCA's) van materialen en producten te harmoniseren en uniformeren tot een Nationale Milieudatabase. Deze bestaat uit vier databases: een database met product- en itemkaarten, een proces-database, een database met basisprofielen, en tot slot een database met afdankscenario's.

Ontwerpers, toeleveranciers en opdrachtgevers gebruiken daarmee binnen een gelijk speelveld dezelfde informatie en spreken daardoor voortaan dezelfde taal. Op verzoek van betrokken partijen is het beheer en onderhoud van die Nationale Milieudatabase daarna belegd bij Stichting Bouwkwiteit. De huidige consensus is dat het beheer en onderhoud een publiek-private verantwoordelijkheid is en de funding daarvoor geschiedt op fifty-fifty-basis. Het is daarna een vanzelfsprekendheid geworden dat de Nationale Milieudatabase gebruikt wordt bij de milieuprestatieberekeningen van zowel de constructie als de gebouwgebonden installaties; eerst vooral in de adviespraktijk. In 2010-2011 is de Nationale Milieudatabase operationeel

'Het grondstofpaspoort geeft aan waar de grondstoffen vandaan komen, onder welke omstandigheden de productie heeft plaatsgevonden en wat je er later mee kunt doen.'

'We pretenderen niet dat we de circulaire heilige graal hebben gevonden'

Uneto-VNI ondersteunt Grondstoffenakkoord

Onlangs ondertekende Uneto-VNI het Grondstoffenakkoord als ondersteunende partij. In dit akkoord spreken overheid en bedrijfsleven af om nog dit jaar aanbevelingen te formuleren voor de ontwikkeling naar een circulaire economie in 2050. Het nieuwe kabinet kan vervolgens met deze aanbevelingen aan de slag.

Meer dan 180 partijen hebben het akkoord inmiddels getekend. De brancheorganisatie gaat meedenken over de grote kansen die een circulaire economie de installatiebranche kan opleveren. De toeleverende industrie bepaalt in hoge mate het gebruik van materialen en grondstoffen. Uneto-VNI wil in overleg met ketenpartners de mogelijkheden van het gebruik van duurzame materialen bevorderen. De ontwikkeling naar smart buildings kan volgens de brancheorganisatie bijdragen aan een omslag naar een circulaire economie. Dat geldt ook voor de digitalisering en de ontwikkeling van het Bouw Informatie Model (Bim), die het mogelijk maken op maat te produceren en materiaalverlies te beperken.

De installateurskoepel vindt extra aandacht voor beheer en onderhoud van technische installaties belangrijk. Door predictief onderhoud en het nemen van innovatieve maatregelen neemt de technische levensduur van de installaties toe en zijn minder schaarse grondstoffen nodig. De overheid kan volgens Uneto-VNI een rol spelen als launching customer door zoveel mogelijk circulair in te kopen. Ondertekening van het grondstoffenakkoord sluit aan op eerdere initiatieven van Uneto-VNI. Zo stond de ondernemersorganisatie aan de wieg van de Nationale Milieudatabase die het mogelijk maakt de milieueffecten van producten en gebouwen inzichtelijk te maken.



Op 25 januari tekenden 180 partijen in het bijzijn van staatssecretaris Dijkssma en minister Kamp (EZ) het grondstoffenakkoord.

geworden en met de bepalingmethode aangewezen in Breeam-NL, Maatschappelijk Verantwoord Inkopen - MVI (Duurzaam inkopen), Mia-Vamil en Bouwbesluit 2012.

Daadwerkelijke milieueffecten

Piet van Luijk van Stichting Bouwkwaliiteit licht toe hoe de Nationale Milieudatabase relateert aan het Grondstofpaspoort en Grondstoffenakkoord: 'Het Grondstoffenakkoord spreekt vooralsnog slechts ambities uit om een circulaire economie te bereiken: reductie van gebruik van grondstoffen en CO₂-uitstoot door effectiever, slimmer én winstgevender om te gaan met grondstoffen. In de Transitieagenda Bouw wordt dat momenteel verder uitgewerkt. Het Grondstofpaspoort geeft inzicht in de samenstelling en herkomst van producten en toegepaste materialen. Met dit inzicht kunnen producenten en afnemers bewust duurzame keuzes maken over bijvoorbeeld recycling en herkomst van materialen. Deze materialenstaat geeft evenwel nog geen inzicht in reductie van uitputting van grondstoffen en CO₂-uitstoot, en zegt dus niets over de intrinsieke milieueffecten. Wanneer onder het Grondstofpaspoort de environmental product declarations uit de Nationale Milieudatabase worden gehangen, kunnen de totale milieueffecten kunnen worden berekend. Dan hebben de data van beide instrumenten maximale zeggingskracht.'

Hartenkreet

Dan moet de Nationale Milieudatabase natuurlijk wel compleet en actueel zijn, erkent Van Luijk. 'De producenten hebben in verband met onzekerheid over aanvullende grenswaarden in Bouwbesluit

2012 een afwachtende houding aangenomen bij het aanleveren van hun data. Nu is aangegeven dat er per 1 januari 2018 een grenswaarde in het besluit wordt opgenomen, komen naar verwachting dit jaar veel LCA-milieudata los. Deze vertrouwelijke gegevens blijven eigendom van de industrie en worden geanonimiseerd geüpload naar de rekeninstrumenten. De aangedragen LCA-milieudata hebben een geldigheidsduur, waarna deze moeten worden geactualiseerd. Verwacht mag worden dat zeker branches en producenten die zich willen profileren - ze zijn namelijk zichtbaar in de leverancierslijst - nieuwe data aanleveren.'

Gezien de waardevolle inhoud van deze Nationale Milieudatabase lijkt het logisch te veronderstellen dat deze het middelpunt vormt van allerlei bestaande en nieuwe circulaire initiatieven. Van Luijk: 'Het is mijn hartenkreet om de initiatieven die nu oppoppen met betrekking tot grondstoffenefficiency van bouwproducten en gebouwen met elkaar in verbinding te brengen en er een rode draad uit te trekken. Voor de Rijksoverheid ligt daarin een taak als regisseur. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland is immers al de trekker van de Greendeal Circulaire Gebouwen, waarin het Grondstofpaspoort dominant wordt genoemd. Ik kan me voorstellen dat ministeries van EZ, I&M en BZK samen met de Stichting Bouwkwaliiteit een aantal regionale kennisuitwisselingsdagen organiseren, met sprekers van onder meer het Grondstofpaspoort en de Nationale Milieudatabase. Geef de bouw- en installatiesector een platform om zich ook op dit gebied te profileren als een innovatieve sector. Laat de discussie maar beginnen.' <